

Pojem a jeho kontext

Každý pojem musí být nasouzen, a k tomu je zapotřebí nejen jiných, dalších pojmů, ale zejména také onoho „přediva“ mezi nimi, krátce řečeno „kontextu“. Zároveň však platí, že každý pojem, má-li si zabezpečit a uchovat svou platnost (a to je často velmi relativní záležitost), si musí zároveň zabezpečit a uchovat jistou míru své nezávislosti na tomto kontextu (zvláště na určitém konkrétním kontextu). Je to nezbytné právě proto, že ona platnost určitého pojmu má být v jistých mezích a do určité míry zachována, je-li ho použito v jiném kontextu. To však není možné naprosto a plně: každý pojem je na kontextu (kontextech) částečně závislý, ale musí na něm (na nich) být také částečně nezávislý. Jinak řečeno: když je nějaký pojem nasouzen, tj. když se stal jednou výsledkem, „produktem“ svého nasouzení, má (má mít a musí mít) jakousi relativní samostatnost, svébytnost, tudíž také relativní nezávislost na tomto nasouzení, jakousi nejen setrvačnost, ale také organizační schopnost, kterou pak bude uplatňovat i v jiných kontextech. Tuto „organizační schopnost“ musíme předpokládat již proto, že sám kontext ji mít nemůže, neboť není nikdy dokončeným, dokonalým „celkem“, ale táhne se, šíří se jakoby do ztracena: kontext „sám“ nemůže nikdy dospět k pojmu, který má jakousi určitost a pevnost. Pochopitelně ani „pojem“ sám není a nemůže být „aktivním subjektem“, takže o nějaké organizační schopnosti můžeme mluvit jen metaforicky, tj. tak, že poukážeme na myslící (tedy akce schopný, aktivní) subjekt. Myslící subjekt má však „blíže“ k pojmu než k jeho kontextu – to právě musíme vidět a analyzovat. Subjekt může mít stejně „blízko“ k jiným pojmům, zejména k pojmům, jež náleží k příslušnému kontextu (k příslušným kontextům), ale nikoli ke kontextu samému, a to právě proto, že ten nemá hranic, nikde nekončí nějakou pevnou „mezí“. Myslící subjekt může přistoupit (přístupovat) k příslušnému pojmovému kontextu pouze přes pojmy a jejich prostřednictvím (přičemž ovšem nesmíme zapomínat, že vedle pojmových kontextů a dokonce původně před nimi jsou tu kontexty významové, rozumí se jazykové, „narativní“, ale to nyní nechme stranou). Je tedy zapotřebí se tázat: V čem spočívá ona „blízkost“ pojmů pro myslící subjekty? Čím je umožněna tato „blízkost“? Zejména pak nejen blízkost pojmu pro subjekt, ale také blízkost subjektu pro pojem?!

(Písek, 091003-1.)